
O změnách v Jižní Africe

Nicolaas W. du Bois

Co se stalo v Jižní Africe? Na tuto otázku je mnoho odpovědí. Pro každého z nás je totiž pravda a realita toho, co se stalo, utvářena naší vlastní osobní zkušeností, naším vnímáním a naším osobním souborem norem a hodnot, které slouží jako váhy, na nichž zvažujeme a podle nichž posuzujeme to, co se děje ve světě kolem nás.

Emocionální dopad na každého jednotlivce je v přímém vztahu k otázce, zda jsme jen pozorovateli zdálky, což nás zbavuje mnoha praktických a přímých osobních dopadů na náš každodenní život a což má ve skutečnosti málo nebo dokonce nic společného s naším vlastním budoucím komfortem či s osudem našich dětí. Je zřejmé, že to, co se děje v Jižní Africe, bude mít zcela jiný dopad v myslích těch, kteří musejí žít s výsledky toho, co se stalo. A opět každý z nich prožije důsledky svým vlastním způsobem a bude posuzovat situaci prostřednictvím individuálních norem a hodnot.

V naší zemi jako v každé jiné byly tyto normy a hodnoty utvářeny naším vlastním ztotožněním s určitými ideologickými otázkami 20. století. Protikladné základní rozdíly našeho osobního a širokého kolektivního pohledu na to, co všichni vnímáme tak, že to má představovat náš malý svět, v němž bychom my a naše děti chtěli být šťastní a emocionálně uspokojení, určují náš přístup ke společenským otázkám. Společnost, k níž patříme, se cítí stejně jako jednotlivci, jimiž je dobrovolně tvořena.

Podle mého názoru je to jedním z důvodů toho, proč respektujeme práva a obecný blahobyt každého jednotlivce ve společnosti, obrovský význam duchovních norem a hodnot, které vyznáváme a k nimž se hlásíme skupinově jako kolektivní osobnost. Součet všech charakteristik, hodnot a norem určuje rozdílnou kolektivní osobnost.

Chtěl bych tvrdit, že si jednotlivci zaslouží, aby byli plně uspokojeni a tolerováni i přesto, že by byli v matematickém smyslu slova „přečíslení“ všemi ostatními členy skupiny. Nejedna diktatura byla nastolena právě s výmluvou, že jedná jménem skupiny nebo „v zájmu většiny“. Na druhé straně se jako jednotlivci nemůžeme chovat s naprostým přehlížením důsledků, které splnění našich osobních názorů a přání může mít na ostatní. Odtud pramení známá křesťanská zásada: „Čiň jiným tak, jak chceš, aby oni tobě činili.“ Společenské uvědomění se však liší od jedné osoby k druhé a od jedné společnosti k druhé. Dá se sotva vynutit zvenčí, jestliže nebylo „zplozeno“ uvnitř civilizované společnosti samotné. Rovnováha mezi právy jednotlivce a skupinovými právy je vskutku velmi delikátní.

Totéž platí i pro vztah mezi skupinami navzájem. Zásada pravidla matematické většiny jedné skupiny proti jiné nepřináší automaticky spravedlnost a svobodu pro každou jednotlivou skupinu jako takovou. Početně menší skupiny, stejně jako jednotlivci uvnitř skupiny to mohou pocítovat jako tyranii. Svět viděl mnoho příkladů tohoto druhu spravedlnosti, která byla často praktikována pod falešnou záminkou demokracie nebo „demokratizace“.

Právě v tom spočívá problém v Jižní Africe, která se vyznačuje velkou rozmanitostí kulturních a etnických skupin, lišících se svým psychologickým uspořádáním a svými počty. Proto prožíváme stejné minulé nebo současné politické změny buď s uspokojením, nebo s odporem. Týká se to nás všech, kteří žijeme ve stejné zemi, ale můžeme tyto změny vnímat a měřit různými „lokty“, které jsou výsledkem různých postřehů a závěrů, jimž nakonec pevně věříme.

Jsou zde ovšem hluboce zakořeněné kmenové rozdíly a konflikty, které jsou tak typické pro naši část světa. Ale někteří pozorovatelé také potvrzují mnoho společných postojů,

norem a hodnot, které sdílejí ti členové naší společnosti, kteří se označují za „černou africkou většinu“.

V protikladu k tomu, co se nám předkládá k věření v některých našich televizních pořadech, není všechno uvnitř této specifické kulturně identifikovatelné složky populace založeno výlučně na sporu a konfliktu, ale také na širokém souboru norem, hodnot a zkušeností, sdílených kolektivně mezi sebou našimi černými africkými spoluobčany. Nechci zabíhat do historie. Ale jednou takovou sjednocující společnou zkušeností, o níž bych se měl zmínit, je např. dopad industrializace a urbanizace na tradiční život černošské rodiny a jejich ničivé následky pro to, co by se dalo nazvat tradičními africkými politickými, společenskými a ekonomickými zvyklostmi. Tyto věci jsou základní v utváření lidského ducha a myslí.

Ekonomické, společenské a obecně kulturní hodnoty, tvořící základ sebeucty černých Afričanů a africké lidské důstojnosti, jsou hluboce zakořeněny v historických událostech a zkušenostech velkého rozsahu, sahajících stovky, ba dokonce tisíce let do minulosti.

Dr. Hammond Took, emeritní profesor antropologie na univerzitě ve Witwatersrandu, ve své knize *Kořeny černé Jižní Afriky (1933)* k tomu poznamenal: „*V jižní Africe došlo k revoluci v prvních stoletích prvního tisíciletí našeho letopočtu. Náhle se v nízké položených teplých stepích a v křovinatých stepích toho, co se dnes nazývá Transvaal, vynořila usedlá společenství... Před touto dobou byla země na jih od řeky Limpopo obydlena jen nomádskými lovci–sběrači, kteří používali nástroje mladší doby kamenné. Pomalu se tito nově přichozí – předci dnešních černých Jihoafričanů – rozptýlili se svými stády dobytka po savanách výše položených stepí a dolů do pobřežních rovin na východě. Víme, že po mnoho století procházela jejich kultura transformacemi, které jim umožnily překonat těžkosti a nebezpečí jejich často drsné země, dokud nebylo dosaženo citlivé rovnováhy, odrážející přizpůsobení prostředí, které mělo kořeny hluboko v minulosti. Příchod bílého muže navždy zničil tuto éru. Změny nebyly jen politické. Byly ekonomické, náboženské a sociální, všechny navzájem spojené a navzájem se posilující. Zdálo se, že staré cesty byly neodvolatelně ztraceny.*“

Podobné (nikoli však nutně stejné) postřehy, týkající se rozdělujících, ale také sjednocujících faktorů, lze učinit ve snaze pochopit možný dopad politických změn na rámec myšlení tzv. bílé menšiny.

Možná, že si trvale neuvědomujeme zkušenosti a historické události, které utvářely naše myslí a postoje, ale nemůžeme uniknout jejich důsledkům, aniž bychom „vyskočili“ ze své vlastní kůže. Nemá smysl předstírat, že tyto věci neexistují nebo že bychom mohli bezostyšně ignorovat historické události, které by mohly být v rozporu s našimi stranicopolitickými programy nebo tužbami – to prostě nemůžeme.

V lidstvu není nic jednotného, co by volalo po stejném druhu „jediného“ stranicopolitického přístupu, abychom „s konečnou platností vyřešili“ všechny lidské problémy dneška a zítřka. Čím víc se snažíme vyřešit lidské problémy intelektuálně arogantním předepisujícím způsobem, tím více je komplikujeme.

Je historickou skutečností, že tzv. bílá menšinová složka obyvatelstva, i když je ovlivněna svou vlastní třístapadesátiletou africkou zkušeností, má své kulturní kořeny v evropské křesťanské civilizaci. Její normy a hodnoty jsou proto hluboce ovlivněny klasickými filozofiemi Římanů a Řeků, Egypťanů a dalších starých kultur arabského a středovýchodního původu, na nichž je založena „západní civilizace“. Jsou stejně jako jejich černí krajané zajatci vlastních dějin. Jejich vědomí toho, co se stalo v Jižní Africe, může být prožíváno z odlišného úhlu a váženo normami a hodnotami historicky v základu odlišnými od hodnot jejich černých afrických krajanů.

Přes skutečnost, že se objevuje tendence přepsat a „přehodnotit“ jihoafrickou historii jako součást ambiciózního procesu společenské a ekonomické transformace, nemůže nic a nikdo změnit naše úspěchy ani chyby minulosti.

Odpověď na otázku, jak jsme všichni prožili důsledky změn, se stává stále zajímavější, vezmeme-li v úvahu historické a náboženské zkušenosti půldruhého milionu našich jiho-

afrických spoluobčanů indického původu. Jsou nevyhnutelně ovlivněni svou jihoafrickou zkušeností za více než století a jejich kulturní uvědomění, jejich hrdost a jejich respekt pro lidskou důstojnost přispívají k bohatému jihoafrickému kulturnímu kaleidoskopu.

Není věcí pouhé shody okolností, že velký indický vůdce a politický filozof Mahátma Gándhí ve svých mladých letech právě v Jižní Africe vyvinul a praktikoval filozofii pokojného odporu, která je v ostrém kontrastu k tzv. ozbrojenému boji. Mahátma Gándhí kromě toho, že byl „člověkem své doby“, byl stejně jako každý z nás také produktem minulosti. Jeho mysl byla především utvářena vědomím bohatství vyzkoušených norem a hodnot, zděděných po velkých indických filozofech z dob sahajících tisíce let do minulosti.

Tzv. „barevní z Kapska“, považovaní mnohými za částečné nástupce téměř vyhynulého původního domorodého obyvatelstva jižní Afriky, tj. Khoi a San (známější jako Hotentoti a Křováci), kteří se smísili s malajskými otroky (dovezenými holandskými koloniálními úřady) a s členy evropského společenství, mají rovněž příležitost soudit to, co se stalo, na základě své vlastní historické zkušenosti. Jejich prvořadá zkušenost v minulosti snad byla setřena mezi protichůdnými zájmy a zdánlivě neslučitelnými normami a hodnotami jiných početně silnějších zástupců svých krajanů hlavně (bílého) evropského nebo (černého) afrického kulturního původu.

Jihoafrická kulturní „směs“ představuje postupující proces kulturního přizpůsobování. Kulturně jsme částečně dědici civilizací doby železné, kočovných lovců doby kamenné s kulturou budovanou tradičně na kolektivním živočišném hospodářství a zemědělství, na tradicích indických a afrických národů, jakož i na evropských tradicích a normách.

Některí z nás byli urbanizováni a jsme dokonce spolutvůrci vysoce moderního digitálního a laserového zařízení. Některí z nás pijí naše víno a pivo ze sklenic z českého křišťálu a žijí v městském prostředí odrážejícím architektonickou rozmanitost, kterou naši předci přinesli s sebou z Evropy k Mysu dobré naděje v roce 1652. Naše vzdělání a lékařské systémy mají své počátky stejně jako vaše v učení Platóna, Homéra a Hypokrata.

Některí z nás zvládli transplantace srdce, zatímco jiní dosud pevně věří v dobře známého isangomu, věštec nebo medicinmana, který může prorokovat budoucnost a stanovit diagnózu pro léčení pouhým mávnutím ruky a hozením tradičních magických kostí.

Mnozí z nás byli podnikateli, jejichž individuální iniciativy vedly ke stavbě našich ulic, železničního systému, mnoha továren, zavlažovacího systému, stálých domů a škol. Byli to lidé, kteří vyvinuli moderní výzkumná zařízení a investice, na nichž spočívá naše zemědělství, náš rybářský a těžební průmysl, celé naše průmyslové výsledky. Inteligentní a důmyslná kombinace těchto a mnoha jiných iniciativ zcela změnila tvář naší země za poslední třiapůl století. Podařilo se nám vytvořit relativně úspěšnou síť sociálního zabezpečení a miliony pracovních příležitostí, z nichž žádná předtím neexistovala. Toho všeho jsme dosáhli bez rozvojové pomoci a bez moderních půjček s měkkými podmínkami.

Existuje však i druhá strana této mince. Mnozí z nás, kteří žili přírodním životem v oněch blažených předkoloniálních časech, se plně zapojili do moderní sociální a ekonomické činnosti. Mnozí z těchto přírodních lidí (nebo domorodců, jak je nazývali Britové) vyrostli ze svého tradičního způsobu života, aby se z nich stala nejblahoobytnější a nejmodernější (černošská) komunita v Africe. Mám na mysli tisíce černých obchodníků, podnikatelů, lékařů, vychovatelů, právníků, akademiků a všech těch, kteří se vyšplhali na nejvyšší příčku společenského žebříčku dávno před zrodem „nové Jižní Afriky“. Jejich pokrok byl vybudován na soustavném studiu a na tvrdé práci. Pro ně byly zásluhy a úspěchy milníky úspěchu, nikoli tedy politická rétorika. Pro mě osobně je toto odrazem skutečného zárazku našich úspěchů. Jsem si jist, že prožiji důsledky „zárazku“ svým vlastním způsobem.

Neboť oni ztráceli členy svých rodin během let tzv. ozbrojeného boje v procesu „pokojného přechodu k demokracii“. Za téměř dvacet tisíc otců, matek, bratrů, sester a dětí se bude truchlit, budou postrádáni a jejich příbuzní na ně budou vzpomínat i v „nové Jižní Africe“. V „nové Jižní Africe“ musí být prostor pro jejich starosti a pro strašlivé oběti,

kteří od nich očekávali ti, kdo s lehkým srdcem před několika lety prohlašovali: „Jistě, někteří budou muset padnout v křížové palbě boje.“

Mnoho spoluobčanů je dosud vystaveno těžkostem, nezaměstnanosti, chudobě a bídě, vyplývajícím z hospodářských výsledků a ze společenské praxe, která nemůže splnit potřeby příliš rychle rostoucího obyvatelstva. Fakta a čísla mohou být monotónní, ale pochopíte, o čem mluvím, když řeknu, že černé obyvatelstvo, které dnes tvoří 80 % všeho obyvatelstva, vzrostlo z přibližně 3 milionů v roce 1904 na 40 milionů v roce 1995. A kromě toho se jeho řady ještě rozšířily o 5–8 milionů ilegálních přistěhovalců z jiných jihoafrických a dokonce středoafriických států. Počet černého obyvatelstva se zdvojnásobí každých 25 let a 50 % z nich je ve věku pod 19,5 roku.

Tito černí obyvatelé požadují stejná práva, školská zařízení, zdravotní a sociální péči, stejnou úroveň bydlení atd., celou řadu sociálně-ekonomických zařízení vyvinutých původně jinou skupinou obyvatelstva a podle svých potřeb, tj. podle potřeb té skupiny, která svůj počet zdvojnásobí jen jednou za 67 let.

Mohou pocítovat nedávné změny jinak než ti Afričané, kteří přišli z odlišného sociálně-ekonomického prostředí a pijí své víno ze sklenic z českého křišťálu.

Tyto hluboké rozdíly se dále zkomplikovaly během let bojkotu zahájeného těmi, kdož si dělají nárok na právo na provedení změn v Jižní Africe tím, že zničí hospodářství a propagují svůj vyhlášený cíl učinit zemi neovladatelnou. To posílilo plameny revoluce v naší zemi a inspirovalo některé lidi k tomu, aby volali: „Po revoluci přebudujeme tuto zemi na popelu Pretorie.“ Bohužel se to snáze řekne, než udělat.

Program obnovy a rozvoje (RDP) současné vlády byl vypracován proto, aby „nastartoval“ hospodářství. Tento program rozvoje má být jedním z úhelných kamenů vládních prováděcích strategií, směřujících k „úplné hospodářské a společenské transformaci jihoafrické společnosti“. Jeho účinky nenechají nedotčeného žádného Jihoafričana.

Společenství soukromého obchodu tvrdí, že bude podporovat Program obnovy a rozvoje, jestliže upevní zdravé zásady svobodného trhu, zatímco přední činitel Komunistické strany Jižní Afriky Blade Nzimande prohlásil na výročním sjezdu komunistické strany v roce 1995, že Program obnovy a rozvoje „je nejpřímější cestou k socialismu“. To je dalším příkladem toho, jak se mohou perspektivy lišit.

Nevyhnutelně určitá dávka polarizace a zášti, hluboko uložené v srdcích mnoha Jihoafričanů, se bohužel rozlévá z vybičovaných emocí a hrozeb – dokonce vyděračských – z let bojkotu do „nové Jižní Afriky“. Jednostranné a nezasloužené odsouzení obyvatelstva s evropskými kořeny a zejména složky hovořící afrikánsky, obviňované ze všech zel v zemi, příliš nepřispívá k lepšímu porozumění napříč dělicích čar vlastních jihoafrické společnosti.

Je proto pochybné, zda je možné od všech Jihoafričanů přes veškeré snahy našich moderních sociálních inženýrů, kteří nastolili ambiciózní „projekt budování národa“, očekávat, že přijmou změny, k nimž došlo, se stejně nadšeným souhlasem.

Mohlo by být nebezpečné a dokonce troufalé tvrdit, že v tomto časném stadiu plně chápeme hloubku a důsledky toho, co se v naší zemi stalo. Většina z nás je příliš součástí toho, co se stalo, než aby mohla provádět objektivní posouzení. Proto někteří z nás (jako prezident Mandela) to nazývají „zázrakem“ a náš anglikánský kněz arcibiskup Tutu, který prožil velkou část svého života organizováním bojkotů proti své vlastní zemi, může hovořit o zrození „národa boží duhy“. Ale jiní prožívají stejné události jako katastrofu a konečný úder kulturníma a případně i fyzickému přežití složky obyvatelstva majícího evropské kořeny. Mnoho rodin hovořících afrikánsky pocítuje to, co se stalo, jako poslední hřebík do rakve národa, který odolával svému drsnému okolnímu prostředí po 350 let a trpěl smrtí, pohrdáním a ponižováním nejdříve od cizích koloniálních mocností a nyní musí připustit, že v budoucnosti nebude dále svrchovaně řídit svůj vlastní osud.

Může to být nerealistické a jednostranné, ale podstatný počet Jihoafričanů evropského původu cítí, že ztratili svůj důvod k existenci. Podle jejich názoru byla proti nim po mnoho let vedena zlovolná propagandistická válka, vysoce úspěšné ofenzivy aliance ANC, KS

Jižní Afriky a Cosatu, včetně „ozbrojeného boje“, okázalé mobilizace mas pro úspěch revoluce spolu s celkovým politickým ochromením a konfliktem ve vlastních řadách, udivující neschopnost získat si podporu a spolupráci mnoha svých přirozených spojenců, arogance a samolibost některých jejich vlastních vůdců, hnaných sotva něčím jiným než osobním zájmem, což vše vedlo k nástupu všeobecného pocitu strachu a porážky.

Andrew Kenny popsal v časopise *The Spectator* z Jižní Afriky 25. února 1995 tento jev následovně: „*Na rozdíl od bělochů ve Velké Británii jsou již v převážné míře »přečíslení« černochoy a nemají nejmenší naději, že je někdy přehlasují, a tak několik milionů černochoy v zemi navíc má pro ně malé důsledky. Myšlenka jihoafrického národa, v němž se černí a bílí navzájem považují za příslušníky stejné národnosti a odlišují se od ostatních lidí, neexistuje. Otázka bílého jihoafrického národa je ovšem ve velké míře búrskou otázkou. Búrové se stali nyní jako na konci búrské války národem bez státu. Jako Kurdové, Baskové nebo Walesané jsou nyní ovládáni jinými v zemi, kde se jejich národ zrodil. Po ztrátě svého národního státu jsou bílí Afričané podivně potlačeni. Nikdo z nich neřká: »Já jsem to říkal... Nálada je náladou rezignace... Jak dlouho potrvá tento pasivní duch, nemohu říci, a co se stane po odchodu Nelsona Mandely, je ještě méně jisté.«*

Euroafričtí vůdci nemohou navzdory zůstat stát osamoceně ani jednat v mocenském vakuu. To vše vedlo k podepsání „protokolu o porozumění“ mezi F. W. de Klerkem a Nelsonem Mandelou v září 1992. Tento dokument připravil cestu k „nové Jižní Africe“, což vedlo k zrušení etnicky samosprávných „domovin“ a k číselnému vítězství aliance ANC, KS Jižní Afriky a Cosatu, vedené černými Xhosey. Ta nyní ovládá všechna ostatní politická a etnická seskupení v zemi. Pohroma byla odvrácena dojednaným urovnáním mezi proti sobě stojícími stranami, které vedly boj o politickou moc.

Stoupenci „strany černé většiny“ ovládané ANC to vnímají jako naplnění let těžké práce, jako konec velmi nenáviděného „systému útlatu apartheidu“ a jako začátek éry nové naděje. Vítězství aliance ANC, KS Jižní Afriky a Cosatu je nepochybně velmi zaslouženým výsledkem! Náhle se sen stal pro mnohé realitou. Vláda bílého muže nad těmi černochoy, kteří žili v Jižní Africe mimo samosprávné, nezávislé a černochoy ovládané státy, skončila. Pro ně to byl rozbřesk nové éry.

V zájmu pravdy je třeba poznamenat, že „pretorijská vláda“, která byla svržena tímto procesem „demokratizace“ a často hněvivě označována jako de Klerkův „rasistický režim bílé menšiny“, byla rasově smíšená. Opírala se o tříkomorový parlamentní systém, v němž kapští barevní, indičtí a bílí poslanci zvolení podle stejného volebního systému sdíleli stejné politické a společenské odpovědnosti a výsady vlády. Podle názoru mnohých bylo nedostatkem to, že tento systém neuspokojoval politické aspirace zejména černošské městské komunity.

V roce 1986 navrhl „menšinový režim“ vytvoření Jihoafrické národní rady, zahrnující všechny etnické a regionálně založené politické vlády, včetně rasově smíšeného parlamentu v Kapském Městě a samosprávných nezávislých „domovin“ v jednom politickém tělese zastupujícím politické a ekonomické zájmy všech uvnitř hranic „staré Jižní Afriky“.² Hlavně v důsledku politické neschopnosti dřívějších „herců politických rolí“ nebyl tento model ani uskutečněn, ani vyzkoušen v praxi.

Tento model byl ovšem v ostrém kontrastu k jednotnému socialistickému státu, založenému na zásadách předgorbačovského Sovětského svazu, jak ho hájil ANC a jeho komunističtí partneři v oněch dnech. Od základu osnovali plány „zničení systému“, jakož i „bělošského menšinového rasistického režimu“. Tehdejší vláda a každý, kdo se shodl s jejími dobrými nebo špatnými principy, byl označován za „nepřítele“ a naopak.

Zavedení nové prozatímní ústavy, podle níž se konaly volby v dubnu 1994, nakonec vyloučilo jakékoli oficiální uspořádání na mezietnickém základě tak, jak je chápali mnozí předtím. Starý systém byl opravdu efektivně a kompletně zničen výsledky voleb z dubna 1994. Nebyl však nahrazen čistě socialistickým systémem, ale vládou národní jednoty, odrážející dočasné ústavně uspořádané sdílení moci mezi hlavními politickými stranami a jejich vůdci.

Jen 23 ze 400 členů Národního shromáždění nepatří ke stranám z „hnízda“ vlády národní jednoty, což dává vládě národní jednoty, složené z více stran, většinu v parlamentu. V opozici jsou pouze čtyři malé strany. Je třeba vidět, že aliance ANC, KS Jižní Afriky a Cosatu s 252 poslanci v Národním shromáždění pevně ovládá jihoafrickou politickou scénu. Podobné rozložení moci se objevuje i v 90členném senátu a ve vládách sedmi z devíti provincií.

Aliance ANC, KS Jižní Afriky a Cosatu je tedy vedoucím a určujícím činitelem při vytváření budoucího směru jihoafrické historie. Má moc a vůli vládnout.

V Africe (jak se nám často říká) konflikt mezi hlavními politickými stranami, nesnášenlivými a hladovějícími po moci, často vedl k občanské válce. Jestliže se jihoafrický model projeví jako úspěšný způsob zabránění takovému konfliktu, měli bychom všichni přijímat výsledky voleb s nadějí do budoucnosti.

Pro některé byly volební výsledky pochopitelně velkým okamžikem, pro něž tolik lidí přinášelo oběti a pracovalo po celé generace. Byli zaplaveni radostí. Nazvali to „vyjednanou revolucí“ a konečným vítězstvím (černošské) většiny nad jejími (bílymi) „rasistickými utlačovateli po dobu 350 let“. (To, že všichni Jihoafričané bez ohledu na rasu byli s výjimkou krátkých intervalů podrobena stejné zahraniční koloniální nadvládě, bylo příhodně pominuto.)

V průběhu přípravy voleb davy řízené extremistickými vůdci veřejně skandovaly hesla jako „jeden usedlík, jedna kulka“ a „zabijte farmáře, zabijte Búry“. Bohužel tato nechutná rasistická hesla velmi přispěla k nenávisti těch, kteří se cítili hluboce uraženi, a dosud zní v jejich uších.

Jiní vnímali volební výsledky jako konečný smrtelný úder jejich tužbám a snům, pro něž přinášeli oběti a pracovali po dobu 350 let. Podle nich jsou Euroafričané s konečnou platností a efektivně podrobena nadvládě černé většiny. Mají pocit, že dlouhodobě ztratili kontrolu nad svým vlastním osudem. Nelze vyloučit, že alespoň někteří příslušníci ostatních menšinových skupin uvnitř jihoafrické společnosti mohou prožívat podobné pocity.

Prezident Nelson Mandela a další vedoucí političtí činitelé se však veřejně zavázali k procesu usmíření mezi stranami konfliktu, které předtím o sobě hovořily jako o „nepříteli“ a „vedly válku“ proti sobě navzájem. Tento povolební úkol vyzkouší tedy jejich nepochybnou politickou obratnost. Je v zájmu každého v Jižní Africe, aby uspěli.

Na závěr bych chtěl zdůraznit, že pro mě osobně je život diamantem s mnoha fasetami. To, co vidíme nebo vnímáme, závisí na úhlu a vzdálenosti, z níž se díváme. Tak je tomu i s „novou Jižní Afrikou“.

¹ Viz Sunday Times, 9. 4. 1995.

² Viz Business and Society Review, zvláštní vydání 1986.

Poznámka: Stať byla přednesena na semináři organizovaném Ústavem mezinárodních vztahů, 17. 4. 1995.